

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЛИТВИН ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 351.741:159.98

**ПСИХОЛОГО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

19.00.06 – юридична психологія

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ–2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат психологічних наук, професор
Казміренко Людмила Іванівна,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри юридичної психології

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Криволапчук Володимир Олексійович,
Державний науково-дослідний інститут МВС України,
директор

кандидат юридичних наук, доцент
Кошинець Віктор Васильович,
Національна академія прокуратури України,
радник ректора

Захист відбудеться «07» червня 2019 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.01 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії
внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «07» травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Давидова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Формування нової системи суспільних відносин, що розпочалося після розпаду радянської тоталітарної держави, супроводжується глобальними демократичними перетвореннями. Становлення України як самостійної європейської країни актуалізувало, зокрема, необхідність перебудови та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів. У зв'язку із цим прийнято Закон України «Про Національну поліцію», що був спрямований змінити не лише структуру органів внутрішніх справ, а й ставлення населення до правоохоронної системи загалом. Це один з найпрогресивніших кроків на шляху до розбудови демократичної держави й становлення громадянського суспільства.

З огляду на зазначене, постало завдання кардинально переформувати роботу правоохоронців за напрацьованими зразками передового досвіду іноземних країн. Найкращі здобутки в цій сфері є підґрунтям для розроблення вітчизняних методів і критеріїв діяльності патрульної поліції. Основою будь-якої професійної структури є людина, наділена психологічними особливостями, тому процеси адаптації до складних умов праці й застосування отриманих знань і досвіду на практиці потребують значних зусиль, коли важливо не тільки засвоїти певні алгоритми професійної діяльності, а й сформувати психологічну готовність до неї в працівників поліції.

Слід констатувати наявність позитивних тенденцій у динаміці злочинності/правопорушень. Так, зменшилася загальна кількість зареєстрованих злочинів (2013 р. – 563 600, 2017 р. – 523 900) і дорожньо-транспортних пригод (загальна кількість зареєстрованих дорожньо-транспортних пригод 2006 р. становила 195 640, 2010 р. – 204 042, 2018 р. – 150 120; дорожньо-транспортних пригод з постраждалими 2018 р. – 24 294, що на 25 197 менше, ніж 2006 р.). Такі статистичні дані засвідчують підвищення ефективності діяльності поліцейських патрульної поліції.

Попри це, актуальними залишаються проблеми, що позначаються на авторитеті поліції та зростанні рівня довіри населення. Вони безпосередньо пов'язані з кадровим забезпеченням: висока плинність особового складу, непоодинокі факти перевищення патрульними меж службових повноважень, учинення ними правопорушень. Це спричинено недостатністю уваги до професійного та професійно-психологічного становлення поліцейських, визначення психологічних особливостей професійної діяльності та її вимог до особистості; формування знань, умінь і навичок, необхідних для обраного фаху.

Діяльність поліцейських патрульної поліції становить суспільно-політичний, юридичний і психологічний інтерес, що й зумовлює актуальність обраної для дослідження теми.

Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи стали праці таких учених, як: В. Г. Андросюк, В. І. Барко, В. В. Бедь, В. Д. Берназ, В. С. Венедиктов, В. В. Голіна, М. О. Гребенюк, О. С. Губарева, Л. Й. Гуменюк, С. К. Делікатний, Т. В. Дуткевич, С. С. Занюк, Ю. Б. Ірхін, Л. І. Казміренко, В. В. Кириченко,

В. О. Коновалова, М. В. Костицький, О. І. Кудерміна, М. Н. Курко,
 М. В. Лошицький, Н. П. Матюхіна, В. С. Медведєв, А. П. Москаленко,
 О. В. Негодченко, І. М. Охріменко, О. М. Пасько, В. М. Синьов,
 В. М. Тертишник, О. С. Федченко, В. А. Чайковський, В. Д. Шадріков,
 Л. С. Шелег, М. Є. Шумило, Г. О. Юхновець, В. Ф. Яковлєв та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
 Дисертаційна робота виконана відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р.; Стратегії розвитку системи МВС України на період до 2020 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р; Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013; Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; планів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ, а також плану науково-дослідної роботи кафедри юридичної психології НАВС. Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол від 25 листопада 2015 р. № 22).

Мета і задачі дослідження. *Метою* роботи є визначення психолого-правових засад діяльності поліцейських патрульної поліції та розроблення пропозицій і рекомендацій щодо її вдосконалення.

Для досягнення цієї мети необхідно було вирішити такі *задачі*:

- охарактеризувати особливості історичного розвитку й здійснити теоретичне обґрунтування професійної діяльності поліцейських патрульної поліції;
- висвітлити організаційно-правові засади та психологічні особливості діяльності поліцейських патрульної поліції України в сучасних умовах;
- з'ясувати сутність основних психолого-правових структурних компонентів діяльності поліцейських патрульної поліції України;
- визначити засади професійно-психологічного відбору кандидатів до підрозділів патрульної поліції;
- окреслити сучасний стан і перспективи професійно-психологічної підготовки поліцейських патрульної поліції;
- проаналізувати сутність професійно-психологічного супроводження виконання професійних обов'язків поліцейськими патрульної поліції;
- запропонувати організаційно-правові заходи вдосконалення превентивної діяльності поліцейських;
- встановити психолого-правові чинники формування професійної мотивації поліцейських патрульної поліції України;
- сформулювати пропозиції щодо комунікативної підготовки поліцейських патрульної поліції до дій у конфліктних ситуаціях.

Об'єкт дослідження – професійна діяльність поліцейських патрульної поліції.

Предмет дослідження – психолого-правові засади вдосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять сучасні досягнення теорії пізнання. Застосовано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціально-наукових методів, зокрема: *проблемно-хронологічний* – для встановлення історичних передумов, теоретичних засад формування концепції діяльності патрульної поліції в Україні (підрозділ 1.1); *системно-функціональний* – під час розгляду психологічних особливостей діяльності поліцейських патрульної поліції України в сучасних умовах, визначення організаційно-правових заходів удосконалення превентивної діяльності поліцейських (підрозділи 1.2, 3.1); *психолого-правового моделювання* – у процесі здійснення психологічної характеристики основних структурних компонентів діяльності поліцейських патрульної поліції України, формування пропозицій з удосконалення професійно-психологічного супроводження виконання професійних обов'язків поліцейськими (підрозділи 1.3, 2.3); *формально-логічний* – для визначення засад професійно-психологічного відбору кандидатів до підрозділів патрульної поліції (підрозділ 2.1); *аксіологічний* – при окресленні векторів професійно-психологічної підготовки та психологічних чинників формування мотивації професійної діяльності поліцейських патрульної поліції (підрозділи 2.2, 3.2); *інноваційний* – для створення й апробації програми комунікативної підготовки поліцейських патрульної поліції до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності (підрозділ 3.3); *методи математичної статистики* – для кількісного порівняльного оцінювання та якісного аналізу одержаних результатів (підрозділи 1.2, 3.1, 3.2).

Емпіричну базу дисертаційної роботи становлять результати опитування 312 осіб – поліцейських патрульної поліції, що відповідає вимогам математико-статистичної достовірності на рівні $p \leq 0,05$. Було дотримано вимоги територіальної представленості (10 управлінь патрульної поліції Департаменту патрульної поліції України та м. Києва). Респондентів вивчалися в процесі первинної професійної підготовки за спеціальністю «поліцейські підрозділів патрульної поліції Національної поліції України».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням психолого-правових засад професійної діяльності, у якому запропоновано напрями вдосконалення функціонування підрозділів патрульної поліції. До найбільш істотних положень роботи належать такі:

вперше:

– визначено психологічні особливості діяльності поліцейських патрульної поліції, а саме: ця професія передбачає певний відрив від культурно-соціально-адаптивного середовища, зміну кола спілкування, інтересів і духовних цінностей; вона насичена конфліктними ситуаціями; передбачає високу персональну відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень та груповий характер виконання службових завдань; їй притаманний дефіцит часу

та інформації в умовах, що стрімко змінюються; порушення природного режиму дня, сну й відпочинку, екстремальність, небезпека для життя та здоров'я, неалгоритмічний характер дій і різноманітність соціальних ситуацій, у яких доводиться діяти;

– розроблено орієнтовну модель особистості поліцейського патрульної поліції, представлену такими групами властивостей і якостей: мотиваційні (високий рівень правосвідомості, соціальна відповідальність, неупередженість, справедливість, домінування мотивів громадянсько-соціальної значущості професійної діяльності); інтелектуальні (уміння аналізувати, прогнозувати й оцінювати обстановку, здатність прийняти адекватне рішення в умовах дефіциту часу й неповноти інформації, здатність до аналізу висловлювань, причин і мотивів поведінки громадян); емоційні (упевненість у собі, контрольована експресивність, готовність до виправданого ризику, позитивне самостварення); соціально-психологічні (моральна нормативність, здатність до емпатії, відкритість до взаємодії); вольові (рішучість у нестандартних, екстремальних ситуаціях взаємодії, здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, наполегливість у подоланні труднощів);

– обґрунтовано необхідність упровадження поглибленої практичної складової професійної психологічної підготовки поліцейських патрульної поліції, запропоновано й апробовано програму комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності, що передбачає набуття вмінь і навичок прогнозувати назрівання конфлікту та застосовувати заходи з його мінімізації;

– доведено, що значна кількість кандидатів, ідучи на службу в патрульну поліцію, керується особистими інтересами й утилітарними мотивами, що є свідченням недосконалості здійснюваного професійного психологічного відбору;

удосконалено:

– характеристику психологічних складових професійної діяльності;
 – процедуру професійного психологічного відбору до патрульної поліції;
 – структуру професійної психологічної підготовки патрульних поліцейських;

– завдання професійно-психологічного супроводження діяльності патрульних поліцейських;

дістало подальший розвиток:

– концептуалізація системи превентивної роботи патрульної поліції;
 – періодизація розвитку патрульної поліції в Україні;
 – визначення етапів і негативних чинників професійного становлення патрульних поліцейських;

– змістове наповнення поняття «професійно значущі якості» в контексті діяльності патрульної поліції;

– поняття «мобінгу» й особливості його виявів у професійній взаємодії;
 – уявлення про позитивні аспекти гендерної рівності в поліції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені та використовуються за такими напрямками:

– у наукових дослідженнях, пов'язаних із науковим пошуком ефективних шляхів і напрямів удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 16 квітня 2018 р.);

– для вдосконалення психологічного супроводження службової діяльності поліцейських патрульної поліції під час проведення роботи з особовим складом (акт впровадження відділу кадрового забезпечення полку патрульної поліції в м. Кривому Розі Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області від 6 червня 2018 р.);

– в освітньому процесі – під час викладання у закладах вищої освіти МВС України навчальних дисциплін «Юридична психологія», «Професійна психологічна підготовка працівників Національної поліції України», «Професійна деформація працівників органів Національної поліції» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 1 липня 2018 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ. Основні положення роботи, її висновки та рекомендації оприлюднено на всеукраїнських і міжнародних науково-теоретичних і науково-практичних конференціях: «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (Київ, 29 жовтня 2015 р.); «Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти» (Київ, 13 листопада 2015 р.); «Кримінально-правові та адміністративно-правові основи протидії насильству в сім'ї» (Івано-Франківськ, 29 лютого 2016 р.); «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні» (Дніпропетровськ, 17 березня 2016 р.); «Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції» (Київ, 30 березня 2016 р.); «Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку» (Київ, 22 квітня 2016 р.); «Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки» (Кривий Ріг, 13 травня 2016 р.); «Психологічні конструкти позиціонування поліції серед населення» (Львів, 24 листопада 2016 р.); «Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України» (Харків, 3 лютого 2017 р.); «Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів» (Кривий Ріг, 10 лютого 2017 р.); «Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку» (Київ, 23 березня 2017 р.); «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (Одеса, 30 березня 2017 р.); «Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти» (Кривий Ріг, 17 листопада 2017 р.); «Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів» (Кривий Ріг, 15 лютого 2018 р.); «Права людини і поліція у сучасному світі» (Київ, 12 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження з теми дисертації висвітлено у 20 наукових публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також 15 тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (224 найменувань на 24 сторінках) і 5 додатків на 53 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з них обсяг основного тексту – 183 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету й задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлено наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів; наведено дані про публікації та апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Історія створення та сучасний стан розвитку підрозділів патрульної поліції в Україні» містить три підрозділи. У ньому проаналізовано генезу становлення патрульної поліції, здійснено теоретичне обґрунтування її діяльності; визначено організаційно-правові та психологічні особливості діяльності патрульної поліції в сучасних умовах, надано психолого-правову характеристику її основних структурних компонентів.

У *підрозділі 1.1 «Історичний розвиток і теоретичне обґрунтування діяльності підрозділів патрульної поліції»* зазначено, що державні органи, які виконували функції забезпечення публічної безпеки й порядку, виникли за часів глибокої давнини в Стародавній Греції та мали назву «поліція» (politeia). Згодом структуру та принципи діяльності цієї поліції запозичили європейські держави.

Встановлено, що всі поліцейські утворення Європи почали виникати майже одночасно, оскільки військові формування вже не могли відповідати за зовнішній і внутрішній порядок одночасно. В Англії поліцією на місцях були сотні й десятки, які згодом реформовано в спеціальні патрульні служби міністерства внутрішніх справ. Французька поліція як постійний орган сформувалася остаточно після буржуазної революції 1789 року. Нині всі державні поліцейські сили Франції діють відповідно до закону «Про організацію національної поліції» від 1966 року. Управління громадського порядку відповідає за порядок на місцях; за необхідності до виконання цих завдань залучається військова жандармерія, яка забезпечує порядок під час масових заходів.

Німецька система поліції є однією з найефективніших у світі. Поліція порядку в цій країні відповідає не тільки за безпеку на вулицях міст, а й за дотримання транспортного порядку на дорогах. Основними напрямками

діяльності такої поліції є: денні та нічні патрулювання, охорона майна, боротьба з бродяжництвом.

Українська поліція бере початок з поліцейських дільниць, на які було покладено функції з охорони порядку (1649). Повноваження поліцейських патрульної поліції визначено з прийняттям Інструкції постовому міліціонеру й Статуту патрульної і постової служби міліції УРСР, у яких регламентовано обов'язки поліцейського виїжджати на місце події, затримувати злочинців, здійснювати профілактику правопорушень. За часів формування України як незалежної держави функції охорони громадського порядку перебрало на себе Головне управління адміністративної служби міліції. Підрозділ патрульної служби було створено 2006 р., він мав поєднувати функції із забезпечення публічного порядку та нагляду за безпекою дорожнього руху.

Сучасного вигляду поліція набула з 2014 р., коли було розпочато активне реформування підрозділів внутрішніх справ з метою викорінення корупції та підвищення рівня професіоналізму поліцейських. Першим новим підрозділом стала патрульна поліція в складі Національної поліції України, сформована на основі Державної автомобільної інспекції та патрульно-постової служби.

У підрозділі 1.2 «Організаційно-правові та психологічні особливості діяльності патрульної поліції України в сучасних умовах» обґрунтовано, що діяльність поліцейського характеризується багатоваріантністю професійних завдань і високою психологічною напруженістю, що позначається на ефективності виконуваних завдань.

Основними блокаторами на шляху продуктивного професійного становлення визначено: зниження мотивації до професійної самовіддачі після ознайомлення з реаліями практичної діяльності; значні фізичні та психічні навантаження; надмірне чи невинуватене застосування керівниками стимулювання діяльності негативного характеру й одночасне зниження значущості форм позитивного стимулювання; відсутність перспектив професійного зростання; активна протидія окремих осіб із застосуванням корумпованих зв'язків, зброї, прямого фізичного опору. Зниження мотивації негативно впливає на ефективність професійної діяльності, причому мотиви починають трансформуватися одразу після ознайомлення з реаліями професії та розсіювання феномену її «романтичності».

Діяльність поліцейських патрульної поліції майже постійно протікає в стресогенних умовах. Неналагодженість ефективної комунікації з населенням і негативні стереотипи щодо правоохоронних органів спричиняють виникнення протидії їхнім законним вимогам.

Низький рівень стресостійкості патрульних і переважання негативних емоцій над позитивними ускладнюють психологічний клімат як у родині, так і в колективі. У працівників з часом може розвиватися неконтрольована агресивність з виявами жорстокості, що адресується як правопорушникам, так і цілком законослухняним громадянам.

У підрозділі 1.3 «Психолого-правова характеристика основних структурних компонентів діяльності патрульної поліції України»

аргументовано, що кожен напрям поліцейської діяльності охоплює пізнавальні, конструктивні, організаційні, комунікативні, профілактичні та засвідчувальні компоненти.

Пізнавальна діяльність поліцейського патрульної поліції представлена пошуком інформації про протиправні вчинки або підготовку до їх учинення, які можуть бути припинені чи недопущені. Комунікативна діяльність визначається сукупністю суб'єктів та об'єктів, поставлених завдань і методів взаємодії. Вона містить когнітивну (отримання службово необхідної інформації); перцептивну (сприймання об'єкта – сторони професійної взаємодії); інтерактивну (вплив правоохоронця на об'єкт, а також об'єкта на правоохоронця) складові. Організаційна діяльність передбачає забезпечення сприятливих умов для ефективного виконання службових обов'язків, а її функціональне призначення полягає в: самоорганізації; організації процесу виконання професійно-службових завдань; організації взаємодії з іншими особами. Конструктивна діяльність охоплює прогнозування (передбачення варіантів розвитку подій), моделювання (підбір найефективніших методів і заходів вирішення проблемної ситуації) та планування (визначення послідовності застосування методів і засобів) дій. Засвідчувальна діяльність має на меті гранично обмежувати можливість прийняття поліцейським помилкового рішення під впливом негативного емоційного стану чи будь-якої іншої причини, вона полегшує подальший процес перевірки правильності збирання й оцінювання фактів і відповідає за законність дій.

Розділ 2 «Психологічне забезпечення професійної діяльності патрульної поліції» містить три підрозділи, у яких визначено засади професійного психологічного відбору кандидатів на службу в патрульній поліції, сутність професійно-психологічної підготовки поліцейських патрульної поліції та особливості професійно-психологічного супроводження виконання ними професійних обов'язків.

У підрозділі 2.1 *«Засади професійно-психологічного відбору кандидатів до патрульної поліції»* зазначено, що професійно-психологічний відбір поліцейських патрульної поліції передбачає заходи психофізичної та індивідуально-психологічної діагностики, метою яких є оцінювання психофізіологічних і психологічних властивостей особистості як таких, що відповідають або, навпаки, не відповідають вимогам поліцейської діяльності.

Процедура такого відбору має передбачати: попереднє вивчення – для визначення наявності необхідного початкового рівня підготовки кандидата; соціально-психологічне вивчення – для виявлення соціально обумовлених психологічних властивостей, що потрібні для успішної роботи в колективі та готовності виконувати поставлені завдання; індивідуально-психологічну діагностику – для встановлення наявності та рівня розвиненості якостей і здібностей, необхідних для оволодіння професією.

Аргументовано недоцільність нормативного затвердження переліку методик, якими може користуватися психолог-практик під час проведення психодіагностичного дослідження: залежно від поставлених завдань і вже

виявлених особливостей особистості вони можуть значно варіюватися. Водночас для потреб професійно-психологічного відбору методики слід жорстко стандартизувати, віддаючи безумовну перевагу тим, результати яких піддаються кількісному підрахунку та можуть порівнюватися з наявним еталоном (критеріями норми).

У підрозділі 2.2 *«Поняття та сутність професійно-психологічної підготовки поліцейських патрульної поліції»* охарактеризовано основні напрями формування професійної майстерності поліцейських патрульної поліції.

З огляду на екстремальність професії патрульного, першочерговими завданнями психологічної підготовки є: підготовка до професійних дій в складних умовах і за конфліктних обставин спілкування, формування психологічної стійкості до стрес-факторів. Різні умови перебування на службі вимагають від поліцейського залишатися врівноваженим, активним, спокійним, не піддаватися на провокації та не вступати в конфлікт.

Одним з визначальних напрямів психологічної підготовки є навчання поліцейських патрульної поліції налагодженню психологічного контакту з різними категоріями громадян. Психологічна підготовка формує вміння сприймати людей такими, як вони є, долати психологічні бар'єри, налаштувати співрозмовника на контакт. Іншим напрямом підготовки є розвиток емоційно-вольових якостей та емоційної стійкості, які дадуть змогу контролювати власні емоції, оптимально діяти в екстремальних умовах служби, виявляти готовність до розумного ризику, ініціативність, наполегливість.

Високий рівень конфліктності виконання службових завдань призводить до зниження психологічної готовності поліцейських патрульної поліції до умов діяльності. Конфлікти спричиняють психологічну напруженість, що зумовлює появу хронічного стресу й емоційного вигорання. Тому в процесі професійно-психологічної підготовки обов'язково мають проводити заняття, на яких слід обговорювати проблеми ефективної комунікації з населенням і відпрацьовувати реальні конфліктні ситуації, окреслюючи основні аспекти формування стресостійкості.

У підрозділі 2.3 *«Професійно-психологічне супроводження виконання професійних обов'язків поліцейськими патрульної поліції»* проаналізовано основні завдання професійно-психологічного супроводження діяльності, сформульовано рекомендації щодо його проведення.

Зазначено, що період адаптації в процесі професійного становлення потребує посиленої уваги до формування мотивів, адекватних змісту й умовам діяльності. Занурення в професійне середовище спричиняє переоцінювання уявлень про службу в патрульній поліції та сподівань, і якщо в особи виникає когнітивний дисонанс, вона починає чинити опір вимогам діяльності, поводитися безвідповідально, байдуже, намагається перекласти свої обов'язки на інших. Тому основним завданням психологічного супроводження стає своєчасне виявлення ознак емоційного вигорання та девіацій у поведінці поліцейського патрульної поліції, негативних змін у морально-психологічному

кліматі колективу, встановлення і психокорекційна робота з особами, віднесеними до групи посиленої психологічної уваги.

Розділ 3 «Напрями і засоби підвищення ефективності професійної діяльності поліцейських патрульної поліції» складається з трьох підрозділів, у яких викладено авторське бачення шляхів удосконалення превентивної діяльності поліцейських; проаналізовано психологічні чинники формування мотивації професійної діяльності поліцейських патрульної поліції, запропоновано програму їх комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях.

У підрозділі 3.1 *«Організаційно-правові заходи удосконалення превентивної діяльності поліцейських»* обґрунтовано, що основним напрямом діяльності поліцейських патрульної поліції є превенція, яка в загальному значенні має на меті зменшити масштаби злочинності в країні; у вузькому – передбачає безпосередній вплив на осіб, схильних до вчинення правопорушень чи злочинів, і на осіб, які внаслідок індивідуальних особливостей можуть стати жертвами правопорушення чи злочину.

Заходи індивідуальної профілактики правопорушень представлено: профілактичною бесідою; роз'ясненням законодавства; усним попередженням про неприпустимість протиправних дій; офіційним попередженням про неприпустимість учинення насильства в сім'ї; офіційним застереженням про неприпустимість протиправної поведінки; постановкою на профілактичний облік; адміністративним наглядом і поліцейським піклуванням.

У підрозділі 3.2 *«Психолого-правові чинники формування мотивації професійної діяльності співробітників патрульної поліції»* наведено й інтерпретовано основні дані емпіричного дослідження щодо визначення основних мотиваційних покликів, якими керується поліцейський патрульної поліції.

Зауважено, що впродовж нетривалого періоду функціонування патрульної поліції однією з основних стала проблема звільнення молодих працівників. Значна кількість осіб, які тільки-но пройшли первинну професійну підготовку й позитивно характеризувалися під час проведення занять, звільняються за власним бажанням. Спричинено це тим, що під впливом типових для практичної діяльності особливостей в молодого фахівця відбувається зміна мотивації, яка позначається на бажанні продовжувати службу.

Узагальнення результатів проведеного опитування засвідчує, що: значна кількість (54,2 %) респондентів очікують від майбутньої служби надійності, стабільності, спокою, а також матеріального добробуту (34,2 %), тобто загалом – упевненості в завтрашньому дні та захищеності. Більшість опитаних (68,3 %) достатньою мірою усвідомлюють екстремальний характер діяльності й уважають, що вони готові адекватно реагувати, якщо небезпека буде загрожувати життю та здоров'ю громадян чи їм особисто (24,2 %). Це позитивний аспект мотивації вибору професії, який слід ураховувати в процесі

психологічного забезпечення, оскільки він може стати вирішальним у подальшому професійному становленні.

Констатовано наявність у респондентів певної романтизації та ідеалізації професії поліцейського патрульної поліції: близько половини опитаних заявили, що досі не уявляють у повному обсязі всіх професійних обов'язків, не вважають свій рівень компетентності достатнім, висловлюють невпевненість у власних знаннях, уміннях, навичках і можливостях, перебувають у стані тривожного очікування. Лише 22,2 % з них готові звернутися за допомогою до керівництва чи колег, решта не вдаватимуться до цього, аби не виявити своєї некомпетентності. Таке прагнення до самостійності викликає певні перестороги й потребує коригування в процесі професійної психологічної підготовки, оскільки кандидати до служби в патрульній поліції – молоді люди з незначним життєвим і професійним досвідом; ресурс їхніх знань, умінь і навичок обмежується тими, що набуті впродовж нетривалого навчання в освітньому закладі.

Встановлено, що переважна більшість респондентів віддає перевагу зовнішнім (формальним), а не змістовим складовим професії. Це частково пояснює високу плінність кадрів у сучасній патрульній поліції України. Таку розстановку пріоритетів можна вважати свідченням недосконалості здійсненого професійного відбору, під час якого було приділено недостатньо уваги морально-психологічним якостям кандидатів.

У підрозділі 3.3 *«Програма комунікативної підготовки поліцейських патрульної поліції до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності»* обґрунтовано, що невиправдано стислий термін первинної підготовки поліцейських патрульної поліції в Україні потребує впровадження поглибленої практичної складової в їхній професійно-психологічній підготовці. У зв'язку із цим запропоновано програму комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях, яку позитивно оцінили експерти і практичні психологи.

Процес підготовки має бути наближений до реальних умов і передбачати опрацювання проблемних аспектів, притаманних службовій діяльності. Засвоюючи цю програму під час навчання та службових занять, поліцейський може оволодіти психологічними засадами управління конфліктами, що виникають між об'єктами службової діяльності; більш виважено ставитися до міжособистісних стосунків і прагнути гармонійно будувати їх безпосередньо в службовому колективі. Поліцейські, виконуючи комунікативну програму, набуватимуть практичних умінь і навичок поведінки в конфліктній ситуації, спрямованих на її усунення. Попри унікальність особистості, таку поведінку необхідно алгоритмізувати, оскільки напрацьовані алгоритми дадуть змогу економити час у динамічних ситуаціях конфлікту.

Програма комунікативної підготовки представлена модулями, які відображають сутність феномену конфліктності; порядок комунікативного управління конфліктом з учасниками дорожнього руху; порядок комунікативного управління конфліктами під час забезпечення публічної

безпеки й порядку на масових заходах; засади комунікації з особами, до яких застосовували домашнє насильство; засади комунікації з особами, які потребують поліцейського піклування.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації на підставі дослідження комплексу питань, що визначають психолого-правові засади вдосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції, сформульовано наукові положення й отримані результати, спрямовані на вирішення важливого наукового завдання – розроблення теоретичних засад і практичних науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

У дисертаційній роботі висвітлено історичні аспекти та сучасний стан розвитку підрозділів патрульної поліції в Україні, охарактеризовано основні складові системи психологічного забезпечення та запропоновано напрями підвищення ефективності діяльності поліцейських патрульної поліції.

На підставі результатів дослідження можна дійти таких висновків.

1. Курс на євроінтеграцію засвідчив потребу в переході від карального ухилу міліції до соціально сервісного змісту діяльності органів Національної поліції України. Реформування відбувається на принципово нових засадах, що характеризуються відмовою від старих підходів і запровадженням нових прогресивних методів діяльності, запозичених в іноземних країнах. Основними критеріями добору до нової служби стали чесність, порядність, професіоналізм і бажання допомагати людям. Підрозділи патрульної поліції формуються з молодих працівників, більшість із яких не мали досвіду роботи в органах внутрішніх справ і пройшли тримісячний курс підготовки. Водночас основою будь-якої структури є людина з її психологічними особливостями, а тому процес практичної реалізації отриманих знань і навичок вимагає досить складної адаптації до умов професійної діяльності.

2. Аналіз специфіки діяльності патрульної поліції та її перших результатів дає змогу визначити такі психологічні характеристики, типові для цієї професії: 1) діяльність патрульної поліції ґрунтується на принципах законності, гуманізму, поваги до прав людини і гласності; поліцейський патрульної поліції як представник центрального органу виконавчої влади має право та зобов'язаний у встановлених законом межах застосовувати владні повноваження від імені держави; 2) наявні сувора регламентація та значні обмеження у волевиявленні, реалізація в правовому полі відносин державних органів влади, громадських інституцій, юридичних і фізичних осіб; 3) відбувається певний відрив від культурно-соціально-адаптивного середовища, зміна кола спілкування, інтересів і духовних цінностей; 4) ця діяльність насичена конфліктними ситуаціями, оскільки виконання функціональних обов'язків передбачає певне обмеження поведінки громадян і протистояння представникам злочинного світу; 5) високою є персональна

відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень; 6) груповим є характер виконання службових завдань; 7) наявні дефіцит часу та інформації в умовах, що стрімко змінюються, інтелектуальні та фізичні перевантаження, порушення природного режиму дня, сну й відпочинку; 8) екстремальність, небезпека для життя та здоров'я; 9) неалгоритмічний характер дій, неможливість чіткого планування, прогнозування результатів; 10) різноманітність соціальних ситуацій, у яких доводиться діяти працівникам поліції, ставить високі вимоги до їхньої психологічної готовності, уміння швидко усвідомлювати сутність того, що сталося, і рівня розвиненості комунікативних якостей.

3. Пізнавальна діяльність поліцейських патрульної поліції представлена переважно пошуком і встановленням конкретних негативних виявів, що загрожують нормальній життєдіяльності громадян та роботі організацій. Комунікативну взаємодію можна умовно поділити на службове спілкування з громадянами й на спілкування в колективі (професійне спілкування з колегами та за службовим підпорядкуванням), причому в обох випадках її зміст і форма визначаються сукупністю суб'єктів й об'єктів, поставлених завдань та методів взаємодії. Пізнавальна й комунікативна функції професійної діяльності нерозривні: поліцейський, встановлюючи контакт з будь-ким, розраховує на отримання значущої інформації та досягнення професійної мети. Організація комунікативної діяльності спрямована на забезпечення оптимальних умов контактної взаємодії; організація пізнавальної діяльності – на створення оптимальних умов для збирання професійно важливої інформації; організація конструктивної діяльності – на висунення обґрунтованих версій, гіпотез, а також реалістичних планів; організація засвідчувальної діяльності – на створення умов дотримання процесуальних норм оформлення й документування результатів діяльності та контроль за відповідністю її нормативно регламентованим вимогам.

4. Орієнтовна модель особистості поліцейського патрульної поліції сформована такими групами властивостей і якостей: а) мотиваційні (високий рівень правосвідомості, соціальна відповідальність, неупередженість, справедливість, домінування мотивів громадянсько-соціальної значущості професійної діяльності); б) інтелектуальні (уміння аналізувати, прогнозувати й оцінювати обстановку на дорозі, здатність приймати адекватні рішення в умовах дефіциту часу й браку інформації, здатність до аналізу висловлювань, причин і мотивів поведінки учасників дорожнього руху); в) емоційні (впевненість у собі, контрольована експресивність, готовність до виправданого ризику, позитивне самоствавлення); г) соціально-психологічні (моральна нормативність, здатність до емпатії, відкритість до взаємодії); д) вольові (рішучість у нестандартних та екстремальних ситуаціях взаємодії з учасниками дорожнього руху, здатність брати на себе відповідальність, наполегливість у подоланні труднощів тощо).

5. Професійна психологічна підготовка поліцейських патрульної поліції передбачає формування та розвиток: психологічних характеристик особистості,

що відповідають специфічним і важливим психологічним особливостям службової діяльності; психологічної готовності до протидії злочинності та психологічної стійкості до будь-яких негативних впливів, стрес-факторів або конфліктів; волевих якостей особистості – завдяки засвоєнню співробітниками прийомів саморегуляції та готовності до психічних перевантажень у роботі. Важливою її складовою є також формування в поліцейських уміння встановлювати психологічний контакт з різними категоріями громадян і застосовувати прийоми психологічного впливу в конфліктних ситуаціях.

6. Основними завданнями професійно-психологічного супроводження є: надання психологічної допомоги особам, щойно прийнятим на службу, з адаптації до умов службової діяльності; формування та розвиток умінь і навичок безпечної поведінки й управління конфліктними ситуаціями з урахуванням особливостей несення служби; надання керівникам допомоги з питань зміцнення дисципліни й законності в підрозділах, створення ефективної системи забезпечення психологічної надійності особового складу; проведення психопрофілактичної роботи; здійснення заходів щодо оптимізації соціально-психологічного клімату в колективах; надання психологічної допомоги працівникам після перебування в психотравмуючих і стресових ситуаціях; профілактика девіацій у поведінці особового складу; психологічне забезпечення переговорів з різними категоріями осіб (у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, психічно хворі, діти, особи похилого віку); складання психологічних портретів осіб, яких підозрюють у вчиненні правопорушень (злочинів).

7. Організація системи профілактичної роботи патрульної поліції потребує прийняття нормативного документа, який охоплював би всі її аспекти. Таким документом може стати Інструкція застосування підрозділами патрульної поліції профілактичних заходів у протидії вчиненню правопорушень, у якій необхідно визначити: мету проведення поліцейськими профілактичних заходів; поняття профілактичного заходу; принципи проведення таких заходів; перелік суб'єктів профілактики, рівні та види профілактичних заходів, порядок їх здійснення, розподіл повноважень між суб'єктами профілактики, зразки звітної інформації.

8. Наявність внутрішньої мотивації до професійної діяльності (набуття знань, умінь, навичок) констатували 53,8 % опитаних, зовнішньої мотивації (матеріальне забезпечення, кар'єрне зростання, зовнішні регалії) – 41,0 %, альтруїстичні наміри (зміцнення авторитету поліції) – 5,1 % новонабраних патрульних поліцейських. Отже, майже 95 % кандидатів, ідучи на службу в патрульну поліцію, керуються особистими інтересами. Зазначене суперечить проголошеним ключовим завданням реформи МВС України, які передбачають зміцнення авторитету поліції, покращення роботи патрульної поліції та посилення довіри населення. Така розстановка пріоритетів засвідчує недосконалість здійсненого професійного відбору, у процесі якого недостатньо уваги приділено морально-психологічним якостям кандидатів.

9. Невиправдано стислий термін первинної професійної підготовки поліцейських патрульної поліції в Україні та новаторський підхід у доборі кадрів з-поміж осіб, які не мають попереднього професійного досвіду, потребує посилення практичної складової професійної психологічної підготовки поліцейських. З огляду на це, запропоновано й апробовано програму комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності. Ця програма передбачає десять занять, у яких представлено теоретичні та практичні аспекти дій працівників у психологічно напружених ситуаціях.

Метою програми комунікативної підготовки визначено: 1) засвоєння поліцейськими патрульної поліції теоретичних положень психології конфлікту; 2) набуття практичних умінь і навичок поведінки в конфліктній ситуації для її усунення. Завданнями програми є засвоєння поліцейськими патрульної поліції психологічних засад управління конфліктами; формування вмінь прогнозувати назрівання конфлікту та застосовувати заходи з його мінімізації; набуття вмінь виважено ставитися до міжособистісних стосунків і прагнути гармонійно будувати відносини безпосередньо в службовому колективі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Литвин В. В. Професійне спілкування патрульних поліцейських із різними категоріями громадян. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 84–92.
2. Литвин В. В. Зарубіжний досвід професійно-психологічного відбору поліцейських кадрів. *Юридична психологія*. 2017. № 1. С. 139–147.
3. Литвин В. В. Основні чинники професійної мотивації майбутнього патрульного поліцейського. *Юридична психологія*. 2017. № 2. С. 145–155.
4. Литвин В. В. Формування та розвиток професійної компетентності патрульного поліцейського. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 277–287.

Стаття в зарубіжному науковому фаховому виданні

5. Литвин В. В. Имидж патрульного полицейского как оценочный элемент деятельности Национальной полиции Украины. *European Reforms Bulletin (Luxembourg)*. 2018. № 9/3. Р. 38–46.

Праці апробаційного характеру

6. Литвин В. В. Використання зарубіжного досвіду при підготовці поліцейських в Україні. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення : тези VII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. Дню юриста України (Київ, 29 жовт. 2015 р.)* : у 2 ч. Київ, 2015. Ч. 2. С. 29–32.

7. Литвин В. В. Експлуатація ременів безпеки. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 136–139.

8. Литвин В. В. Деякі шляхи удосконалення профілактики злочинів, пов'язаних з насиллям над неповнолітніми в сім'ї. *Кримінально-правові та адміністративно-правові основи протидії насильству в сім'ї* : електрон. зб. матеріалів наук.-практ. семінару (Івано-Франківськ, 29 лют. 2016 р.). Івано-Франківськ, 2016. С. 83–86.

9. Литвин В. В. Підготовка поліцейських у відомчих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ Республіки Казахстан. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 берез. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 415–417.

10. Литвин В. В. Психологічна адаптація демобілізованих учасників АТО. *Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2016 р.) : у 2 ч. Київ, 2016. Ч. 2. С. 59–61.

11. Литвин В. В. Конструктивне вирішення конфліктів в діяльності патрульного поліцейського. *Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку* : тези підсумк. наук.-теорет. конф. (Київ, 22 квіт. 2016 р.). Київ, 2016. С. 51–52.

12. Литвин В. В. Професійно-психологічний відбір в патрульну поліцію Національної поліції України. *Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 13 трав. 2016 р.). Кривий Ріг, 2016. С. 181–185.

13. Литвин В. В. Конфлікти в діяльності працівника поліції. *Психологічні конструкти позиціонування поліції серед населення* : матеріали круглого столу (Львів, 24 листоп. 2016 р.). Львів, 2016. С. 38–43.

14. Литвин В. В. Чинники, які негативно впливають на адаптацію поліцейського до професійної діяльності. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ (Харків, 3 лютого 2017 р.). Харків, 2017. С. 95–99.

15. Литвин В. В. Професійна психологічна підготовка патрульних поліцейських. *Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : матеріали круглого столу (Кривий Ріг, 10 лют. 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 141–144.

16. Литвин В. В. Превентивні поліцейські заходи як гарантія забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. *Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку* : матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 23 берез. 2017 р.). Київ, 2017. С. 84–88.

17. Литвин В. В. Рекомендації з питань поліцейської діяльності у багатонаціональному суспільстві. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Одеса, 30 берез. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 29–31.

18. Литвин В. В. Поліція на допомогу дітям: пілотні проекти. *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 17 листоп. 2017 р.). Кривий Ріг, 2017. С. 146–149.

19. Литвин В. В. Стрес та його форми в роботі патрульного поліцейського. *Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 15 лют. 2018 р.). Кривий Ріг, 2018. С. 79–83.

20. Литвин В. В. Здійснення профілактичної діяльності патрульними поліцейськими. *Права людини і поліція у сучасному світі : матеріали круглого столу, присвяч. пам'яті С. Л. Лисенкова* (Київ, 12 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 277–287.

АНОТАЦІЯ

Литвин В. В. Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 19.00.06 «Юридична психологія». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертаційній роботі висвітлено історичні аспекти та сучасний стан розвитку підрозділів патрульної поліції в Україні, охарактеризовано основні складові системи психологічного забезпечення та запропоновано напрями підвищення ефективності діяльності поліцейських патрульної поліції.

Визначено психологічні особливості, типові для діяльності патрульної поліції; розроблено орієнтовну модель особистості поліцейського патрульної поліції, представлену такими групами властивостей і якостей: мотиваційні, інтелектуальні, емоційні, соціально-психологічні, вольові. Доведено, що більшість кандидатів, ідучи на службу в патрульну поліцію, керуються особистими інтересами й утилітарними мотивами, що є свідченням недосконалості здійснюваного професійного психологічного відбору. Обґрунтовано необхідність упровадження поглибленої практичної складової в професійну психологічну підготовку поліцейських, запропоновано й апробовано програму комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності, що передбачає набуття вмій і навичок прогнозувати назрівання конфлікту та застосовувати заходи з його мінімізації.

Ключові слова: патрульна поліція, психологічні особливості діяльності, психологічне забезпечення, модель особистості, професійна психологічна підготовка, професійна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Литвин В. В. Психолого-правовые основы совершенствования профессиональной деятельности полицейских патрульной полиции. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 19.00.06 «Юридическая психология». – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

В диссертационной работе освещены исторические аспекты и современное состояние развития подразделений патрульной полиции в Украине, охарактеризованы основные составляющие системы психологического обеспечения и направления повышения эффективности деятельности полицейских патрульной полиции.

Предложена модель личности полицейского патрульной полиции, представленная следующими свойствами и качествами: мотивационными (высокий уровень правосознания, социальная ответственность, беспристрастность, справедливость, доминирование мотивов гражданско-социальной значимости профессиональной деятельности); интеллектуальными (умение анализировать, прогнозировать и оценивать обстановку, способность принять адекватное решение при дефиците времени и неполноте информации, способность к анализу высказываний, причин и мотивов поведения граждан); эмоциональными (уверенность в себе, контролируемая экспрессивность, готовность к оправданному риску, положительное самоотношение); социально-психологическими (моральная нормативность, способность к эмпатии, открытость к взаимодействию), волевыми (решительность в нестандартных и экстремальных ситуациях взаимодействия с участниками дорожного движения, способность брать на себя ответственность в сложных ситуациях, настойчивость в преодолении трудностей).

Определены психологические особенности, типичные для деятельности патрульной полиции. Доказано, что кандидаты, идя на службу в патрульную полицию, руководствуются утилитарными мотивами и собственными интересами, что является свидетельством несовершенства осуществляемого профессионального психологического отбора.

Обоснована необходимость внесения углубленной практической составляющей в профессиональную психологическую подготовку полицейских патрульной полиции.

Предложена и апробирована программа коммуникативной подготовки к поведению в конфликтных ситуациях профессиональной деятельности, предусматривающая приобретение умений и навыков прогнозировать назревание конфликта и применять меры по его минимизации.

В диссертации получили дальнейшее развитие: определение этапов и негативных факторов профессионального становления патрульных полицейских; содержательное наполнение понятия «профессионально значимые качества» в контексте деятельности патрульной полиции; понятие

«моббинга» и особенности его проявлений в профессиональном взаимодействии.

Ключевые слова: патрульная полиция, психологические особенности деятельности, психологическое обеспечение, модель личности, профессиональная психологическая подготовка, профессиональная деятельность.

SUMMARY

Lytvyn V. Psychological and legal bases of improvement of patrol policemen's professional activity. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Scientific thesis for the Candidate's degree of Legal sciences (Doctor of Philosophy (Ph.D.), speciality 19.00.06 – Legal Psychology. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

The historical aspects and the current state of development of the patrol police units in Ukraine are described in the dissertation, the main components of the system of psychological support are described and the directions of increasing the effectiveness of the patrol policemen's activity are described.

The typical for the patrol police activities psychological peculiarities are determined; an approximate model of the patrol policeman's personality is created, which is represented by the following groups of properties and qualities: motivational, intellectual, emotional, social-psychological, volitional.

It is proved that more than 90 % of candidates entering to the patrol police are guided by the utilitarian motives and their own interests, which is evidence of the imperfection of professional psychological selection.

The necessity of making a significant practical component in the patrol policemen's professional psychological training is substantiated, the program of communicative preparation for behavior in conflict situations of professional activity is suggested and approved, which involves the acquisition of skills and abilities to predict the maturing of the conflict and apply measures to minimize it.

Keywords: patrol police, psychological support, professional-psychological selection, professional-psychological preparation, professional activity, professional competence, motivational factors.